

KÖZÉLETI KÖZELHARCOK

50 interjú a frontvonalban

A 168 Óra válogatott beszélgetései
2010–2011

Scolar

TARTALOM

10

ELŐSZÓ *(Mester Ákos)*

12

A GIGAHATALOM SZÍNRE LÉP

14

A CENTRÁLIS ERŐTÉR

HALMAI GÁBOR: Elindult a gőzhenger *(Barát József)*

20

PÁRTÁLLAMI MÓDSZEREK

POLYÁK GÁBOR: A média politikai lenyúlása zajlik *(Sándor Zsuzsanna)*

26

FÉKTELENSÉG

BAUER TAMÁS: Veszélyben a demokrácia *(Karácsony Ágnes)*

32

ÁRULÁSOK KORA

SPIRÓ GYÖRGY: Nekem pedig védekeznem kell *(Sándor Zsuzsanna)*

38

A MINDENHATÓ HATALOM

IVÁNYI GÁBOR: Színlelt a Fidesz vallási túlbuzgósága *(Sándor Zsuzsanna)*

44

ÁLLÍTSUK MEG!

UNGVÁRY RUDOLF: A megoldás kulcsa a jobboldalnál van *(Barát József)*

50

MAGÁNVÁGYAK, KÖZFÉLELMEK

GOMBÁR CSABA: A hatalmi arrogancia visszaüt *(Barát József)*

56

TILTÁSOK ÉS TÜNTETÉSEK

ZÁVADA PÁL: A kormányzat hetyke és hepciáskodó *(Sztankay Ádám)*

64

AZ ORBÁNI URALOM TERMÉSZETE

KÉRI LÁSZLÓ: Mindenkit megsértettek, megaláztak *(Buják Attila)*

70

LEJÁR A KEGYELMI IDŐ

LENGYEL LÁSZLÓ: A lelkesedés már elfogyott, közöny van *(Krug Emília)*

76

MIT VÁR 2011-TŐL?

KENDE PÉTER: Semmi jót *(Barát József)*

82

EURÓPAI ÉRTELMI SÉGIEK PETÍCIÓJA

ADAM MICHNIK: Nagy a baj Magyarországon *(Barát József)*

86

ÜZENET ERDÉLYBŐL

Cs. GYIMESI ÉVA: Nincs szükségünk szellemi fennhatóságra *(Sándor Zsuzsanna)*

92

TILTAKOZÓ MŰVÉSZEK

FISCHER ÁDÁM: Mi egész Európának üzeni akartunk *(Herskovits Eszter)*

96

MEGVÁDOLT FILOZÓFUSOK

RADNÓTI SÁNDOR: Ezt a hecckampányt tanítani fogják *(Karácsony Ágnes)*

102

SZEREPVÁLLALÁS

KULKA JÁNOS: Ne hagyjuk! *(Sztankay Ádám)*

108

A CSALÓDOTT TÖMEG

SZELÉNYI IVÁN: Több bátorságra van szükség *(Sándor Zsuzsanna)*

114

VÁLSÁG UTÁN HOMÁLY

OBLATH GÁBOR: Ez nem az én világom *(Buják Attila)*

120

AZ ÉRTELMISÉG MEGFÉLEMLÍTÉSE

LUDASSY MÁRIA: A zsarnokot a személyes hiúsága vezeti *(Sándor Zsuzsanna)*

126

ÚJ TÁRSADALMI KIEGYEZÉST!

KOPP MÁRIA: A jobboldalnak is nyitottabbá kellene válnia *(Sándor Zsuzsanna)*

132

TUDOMÁNY, PRESZTÍZS, POLITIKA

PÁLINKÁS JÓZSEF: Senki ne ítélkezzen előre! *(Sándor Zsuzsanna)*

138

KAPKODÁS, KÁOSZ

CSABA LÁSZLÓ: A „forradalmi lobogás” felülírja a tényeket *(Buják Attila)*

144

GODOT MEGINT NEM JÖN

BÉKESI LÁSZLÓ: Ez az irány többszörös zsákutca *(Barát József)*

150

FOROG A KÖPÖNYEG

HELLER ÁGNES: Mindenki félhet itt *(Sztankay Ádám)*

156

LEHET-E PÁRBESZÉD?

HORÁNYI ÖZSÉB: Kiegyezni fáradtságosabb, mint bűnbakokat találni *(Sándor Zsuzsanna)*

162

A VÁLASZTÓVONAL

MAJTÉNYI LÁSZLÓ: Ha lebontják a '89-es alkotmányt... *(Lampé Ágnes)*

168

ELTÉKOZOLT SZABADSÁGUNK

PAUL LENDVAI: Ez semmi jóra nem vezethet *(Karácsony Ágnes)*

174

KI VÉDI MEG A RETTEGŐKET?

KÁLLAI ERNŐ: Példátlan, ami történt *(Sándor Zsuzsanna)*

180

SZÍNHÁZI JÁTSZMÁK

VIDNYÁNSZKY ATTILA: Beszéljünk nyíltan! *(Sztankay Ádám)*

188

TRAGIKUS BOHÓZATOK

MOHÁCSI JÁNOS: A rendező nem ige hirdető *(Sándor Zsuzsanna)*

194

A HATALOM ZSARNOKI ÜZEMMÓDJA

SZILÁGYI ÁKOS: Ehhez szabad ember nem statisztálhat *(Barát József)*

200

A KÖZTÁRSASÁG VÁLSÁGA

KIS JÁNOS: A jogállam ügye – nemzeti ügy *(Buják Attila)*

208

MINDEN AZON MÚLIK...

DEBRECZENI JÓZSEF: Még csak az elején vagyunk *(Barát József)*

214

TÚL MINDEN HATÁRON

HUNČÍK PÉTER: A Fidesz alattvalónak tekint minket *(Sándor Zsuzsanna)*

220

MEGTÖRNI A GYÁVA CSENDET

PÉTER VLADIMIR: Feszített a tehetetlenség *(Sándor Zsuzsanna)*

226

NEMZETI CIRKUSZ

CsÁKI JUDIT: Aki a saját fejét használja, azt meghurcolhatják *(Karácsony Ágnes)*

232

KÖZÉLETBESZÉD

PARTI NAGY LAJOS: Nem szabad elgyávulni! *(Karácsony Ágnes)*

238

NINCS JOBB- ÉS BALOLDALI SZÍNHÁZ

CSEKE PÉTER: A tehetség nem ismer pártállást *(Sztankay Ádám)*

244

SZAKRÁLIS NACIONALIZMUS

BITÓ LÁSZLÓ: Ijesztő belegondolni, mi jöhet *(Sándor Zsuzsanna)*

250

SZEGÉNY, BETEG EGÉSZSÉGÜGY

PUSZTAI ERZSÉBET: Ebből csak baj lehet *(Barát József)*

256

ÖNKÉNY

RÓNA PÉTER: Ha egy kurzus „örökre” tervez *(Sándor Zsuzsanna)*

262

POLITIKAI JÁTÉK A KASTÉLYBAN

CZOMA LÁSZLÓ: Szakmai érvek nem számítanak *(Jolsvai András)*

268

TISZTOGATÁS A KÖZMÉDIÁBAN

VÁSÁRHELYI MÁRIA: Nem lehet mindenkit elhallgattatni! *(Sándor Zsuzsanna)*

274

SZUTYOK ÉS TÁRSAI

PINTÉR BÉLA: Gyűlölet gyűlöletet gerjeszt *(Sztankay Ádám)*

280

A HATALOM ÚJ ADATVÉDELME

JÓRI ANDRÁS: Ez a korrupció melegágya *(Pungor András)*

286

A KIVÁLASZTOTTAK

FAZEKAS CSABA: A politika beavatkozhat az egyházak életébe *(Lampé Ágnes)*

292

KÖZVESZÉLYES HATALOM

ÖRKÉNY ANTAL: Magyarország csapdába került *(Sándor Zsuzsanna)*

298

NEMZETI LÓZUNGOK SZÓTÁRA

KÁLMÁN LÁSZLÓ: A Fidesznek a fellengzősség a „stratégiája” *(Sándor Zsuzsanna)*

304

RAVASZ DIKTATÚRA ÉPÜL

TAMÁS GÁSPÁR MIKLÓS: Itt az ideje a nyílt beszédnek! *(Sándor Zsuzsanna)*

310

A FEHÉR HÁZ ÜZENETE

CHARLES GATI: Akinek van rá füle, meghallja Budapesten is *(Barát József)*

ÁRULÁSOK KORA

SPIRÓ GYÖRGY:
**Nekem pedig
védekezni kell**

A Kossuth-díjas író Tavasz Tárlat című regénye 2010 szeptemberében jelent meg. A történet az '56-os forradalom utáni hónapokban játszódik. A megtorlások és kiegyezések idején. A kötet megjelenésekor beszélgettünk az íróval, aki azt is mondta: valahányszor megjelenik egy új műve, kizárólag aktuálpolitikai áthallásokat keresnek benne, de tévesen. Hisz éppenséggel az irodalom hivatott arra, hogy rövid távú érdekek és ideológiai torzítások nélkül őrizze meg múltunkat a nemzeti emlékezetben.

■ **Regényében egy újságcikkből indul ki, amelyet tizenegy évesen olvasott, 1957 tavaszán.**

A cikk egy 1949-ben kezdődő államellenes összeesküvéssel foglalkozott, amelyet – a szerzője szerint – egykori horthysta tiszték és csendőrök szerveztek. Volt, akit még 1955-ben kivégeztek, a többieket ’56 tavaszán elítélték, aztán októberben az „ellenforradalmi erők” kiszabadították őket. Az írás a leszámolások idején, pártutasításra készült. Hangja és szóhasználata tipikus.

■ **Gyerekfejjel egyáltalán mit fogott föl mindebből?**

Annyira nem voltam gyerek, a tízévesek akkoriban jóval érettebbé váltak a koruknál. A forradalom alatt még naplót is vezettem: buzgón bejegyeztem az összes kormányváltást. Valamikor november 4-e után anyám kidobta a füzetet. A ledöntött Sztálin-szobor füléből pedig – nagymám jelen volt a darabolásnál – őrizgettem egy darabot, az is ment a szemétkébe. Anyám félt, hogy – mint mondta – ki is végezhetnek minket, ha ezeket megtalálják egy házkutatáskor. Különbösen mi, általános iskolások sokszor többet tudtunk arról, mi folyik az országban, mint a szüleink. Egyik osztálytársam apját kivégezték a Rajk-perben, az ő édesanyja jóban volt Rajk László özvegyével, így sok mindenről értesül-

tünk mi is, valahányszor a szénzünet alatt bementünk az iskolába. A hivatalos propaganda azt hangoztatta: Nagy Imréék biztonságban vannak a jugoszláv nagykövetségen. Mi tudtuk: már elhurcolták őket Romániába. Hallottuk azt is, hogy koncepciók pereket készítenek elő. A kérdéses cikket ilyen tudással felvértezve olvastam akkor. Aztán elfeledkeztem róla. Ötvenkét évre. De 2009-ben egyszer csak eszembe jutott.

■ Minek kapcsán?

Az Élet és Irodalom felkért, írjak novellát Kertész Imre nyolcvanadik születésnapjára. Azon tűnődtem, mi az, ami Imre életművéből kimaradt. Elgondolkodtam: Az angol lobogó egyik epizódján kívül '56-ról voltaképpen nem írt. Hirtelen beugrott az a bizonyos cikk. Rögtön beláttam, hogy nem novellatéma, legyintettem, de hamarosan azt is felfogtam: regény lehet belőle. Kutatni kezdtem a cikk után, és megtaláltam. Úgy emlékeztem, hogy '57 januárjában jelent meg a Népszabadságban. Megdöbbenett, hogy csak április végén, és a Magyar Hírlapban.

■ Miért fontos a dátum?

Mert '57 tavaszára már lényegében konszolidálódott a helyzet. A MÚK-ból – Márciusban Újra Kezdjük – nem lett semmi. Az emberek beletörődtek, hogy a forradalom elbukott, s előbb megteremtették a Kádár-rendszert, mint ahogyan azt Kádárék egyáltalán kitalálták. A hatalmon lévők arra számítottak: még sokáig kell hadakozniuk a társadalommal. Pedig a többség már kiegyezett. Így működik az életosztón. Ha az ember rádöbben, hogy a szabadság nem kivívható, kénytelen elfelejteni, és alkalmazkodik. Önvédelemből választott „amnézia” ez. A túléléshez kell a diktatúrában. Tényként vagyok kénytelen elfogadni ezt a jelenséget, és nem minősítem erkölcsileg.

■ Mondta: kutatni kezdett az egykori cikk után. Mi derült ki a benne említett „ál-lamellenes összeesküvésről”?

Idehaza 1957 tavaszán nagy letartóztatási hullám indult. Említem a regényben Földes Gábort, a győri színház akkori főrendezőjét. A helyi Petőfi Kör alapítója volt, részt vett a forradalomban. Győrött a lincselő tömegből kimentett két ávóst, mégis letartóztatták, majd kivégezték. Ami a cikkben emlegetett összeesküvőket illeti: azzal vádolták őket, hogy a Szabad Európa Rádió utasítására meg akarták dönteni a népköztársaságot, és visszaállítani a Horthy-rendszert. Miután kiszabadultak és harcoltak, Nyugatra menekültek. Sujánszky Jenő, a csoport egyik vezetője ma Franciaországban él. Felhívtam, többször is beszélgettünk, és ő részleteket küldött nekem a készülő önéletrajzából. A demokráciáért küzdöttek annak idején, Horthyt árulónak tartották a náci szövetség és a zsidóüldözés miatt. Egyszerre harcoltak a németek és az oroszok ellen.

■ **Az akkori koncepciók perekkel kapcsolatban ön azt nyilatkozta: Kádárék így akarták „előkészíteni” a közhangulatot Nagy Imréék kivégzéséhez.**

Szerepel a regényemben az a nevezetes ügyvéd – bár a nevét megváltoztattam –, aki a legsúlyosabb ügyeket vállalta védőként. Érdekes adatokat közölt róla a fia, akit még gyerekkoromban ismertem meg, s disszidált 1956-ban. A kutatók mára csaknem mindent felderítettek az '56 utáni perekéről, csak ezek az eredmények nem jutottak el az olvasókhoz. A gyanúsítottakat származásuk és vallásuk alapján válogatták össze. Akadt köztük katolikus, zsidó, református, arisztokrata, polgár, munkás, kisgazda, kommunista... Többnyire semmit nem csináltak, általában egymást sem ismerték. Közös perben való meghurcolásukkal azt akarta elérni a hatalom, hogy a társadalom valamennyi rétege rettegjen. Az emberek lássák: itt bárkit bármikor elítélhetnek.

■ **Könyvének főhőse, Fátray Gyula kommunista mérnök, aki épp október 23-a előtt kerül kórházba. Aranyérműtétje miatt kimarad a történelmi napokból. Később mégis ellenforradalmi szervezkedéssel vádolják.**

A történet alapja igaz: ennyire abszurd mesét író nem tud kitalálni. Hősömről tudják a barátai, kollégái, hogy ártatlan, mégis ellene vallanak. Íróként főleg az érdekelt, hogyan viselkedünk kiélezett helyzetekben. A többség bárkit elárul érdekből vagy gyávaságból. De segítség is akad néha váratlanul, amikor már úgy látszik, nincs remény.

■ **A regény másik szála a Tavaszi Tárlatról szól: ennek egyik szervezője a főszereplő felesége. A képzőművészeti eseményt 1957 tavaszán valóban megnyitották a Múcsarnokban.**

Párhuzamos történetekkel akartam teljesebb képet festeni a korszakról. A képzőművészetre kevésbé figyelt a politika: a képeknek és a szobroknak nem tulajdonítottak akkora gyűjtő hatást, mint az irodalomnak vagy a filmnek. Ez tette lehetővé, hogy a Múcsarnokban az absztrakttól a szocreálig az összes hazai irányzatot bemutassák. A rendezvény liberális szellemiségével megelőzte a korát. A honi szellemi élet demokratizálódása jelképének vélték, óriási sikere lett, és botrányrá vált.

■ **Visszavonta a kiállítás engedélyét a kultúrpolitika.**

A kommunista képzőművészek tiltakozó levélben fordultak a párthoz, ellenforradalmárnak minősítették a Múcsarnokban kiállító kollégáikat. Irigységből, gyűlöletből jelentették fel őket – ahogy szokás. A pártközpontban meg a minisztériumban valakik megrémültek, így aztán a kiállításra beválogatott nonfiguratív alkotók hosszú évekig nem állíthattak ki. A kommunista művészek műveiből ellenkiállítást rendeztek, amelyet Bukaresttől Moszkván át Pekingig mindenhol bemutattak.

■ **Írás közben nem érezte úgy: gyűlölködéseink, torzsalkodásaink rendkívül „időt-állóak”?**

A könyv olvastán festőművész barátaim azt mondták: a képzőművészeti élet szinte semmit sem változott. A politikai díszlet más, de a belharcok ugyanúgy folynak, a képmutatás hasonló. Azt azonban nem szeretném, hogy a regénytől a mai viszonyok leplezését várják. Az '56-ot követő megtorlás gyökeresen eltérő történelmi helyzetben zajlott, mint amilyenben most élünk.

■ **Pedig jelenleg is „forradalom” zajlik nálunk – a Fidesz-kormány szerint.**

Én úgy érzékelem, hogy a társadalmunk másfél évtizede mozdulatlan. Nem jó, hogy kevésbé átgondolt történelmi hasonlatokban vagyunk hajlamosak fogalmazni. Ez gátolja a tisztánlátást. Akadnak, akik a weimari idők mintájára értelmezik a mostani közállapotokat, mások azt mondják, jelenünk inkább az ötvenes évek tükörképe. Szerintem egyik korszakot sem tanácsos rávetíteni a másikra. Az utóbbi években azt vettem észre, valahányszor megjelenik egy új könyvem – mindegy, történelmi regény-e, vagy utópikus szatíra –, kizárólag aktuálpolitikai áthallásokat keresnek a szövegeimben. Másra nem érzékenyek, és képtelenségeket vetítenek bele a maguk elfogultságaiból, nekem pedig védekezni kell. Nem tudom felfogni: miért ne lehetne a múltról vagy a jövőről mai politikai állásfoglalástól mentesen, szabadon írni? Miért ne lehetne olyan nemzedék hányattatásait megfogalmazni, amelyeknek a mienknél nehezebb volt a sorsa? Éppenséggel az irodalom hivatott arra, hogy az emberi viszonyokat tisztán állítsa elénk. Hogy rövid távú érdekek és ideológiai torzítások nélkül őrizze meg múltunkat a nemzeti emlékezetben. Kínos történetet írtam meg a Tavasz Tárlatban, mert úgy gondoltam, hogy önmagában tanulságos.

Sándor Zsuzsanna

SPIRÓ GYÖRGY

Kossuth-díjas író, költő, műfordító 1946-ban született. Az ELTE BTK-n 1970-ben végzett magyar–orosz–szerbhorvát szakon. 1970–71-ben a Magyar Rádió külpolitikai újságíró-gyakornoka volt. Az Újságíró Főiskolán '72-ben újságíró és szociológus diplomát szerzett. 1971-től '78-ig a Corvina Kiadó idegen nyelvű szerkesztője, majd az MTA Kelet-európai Kutatóintézetének és az ELTE BTK-nak tudományos munkatársa. '78-tól az ELTE Világ-irodalmi, '81-től az Esztétikai Tanszéken tanít. 1981-ben az irodalomtudományok kandidátusa, '97-ben habilitált professzor lett. 1986-tól '92-ig a kaposvári Csiky Gergely Színház dramaturgia. Ezután '95-ig a szolnoki Szigligeti Színházat vezette. 1990-től '97-ig a Színház-és Filmművészeti Főiskola tanára. Az ELTE Esztétika és Kommunikáció Tanszékének egyetemi docense. A Digitális Irodalmi Akadémia alapító tagja, a Magyar PEN Club tagja. A Magyar Írószövetségből '98-ban lépett ki. Darabjait, átdolgozásait folyamatosan játsszák a színházak. Főbb irodalmi művei: Ke-rengő, Az Ikszek, Álmodtam neked, A Jövevény, T-boy, A jégmadár, Fogság, Messiások, Feleség-verseny, Tavaszi Tárlat. Főbb kitüntetései: József Attila-díj, Déry Tibor-díj, Magyar Köztársaság Babérkoszorúja, a Szépírók Társaságának díja, Szép Ernő-díj, Magyar Köztársasági Érdemrend tisztikeresztje, Füst Milán-díj, Prima Díj, Kossuth-díj, AEGON Művészeti Díj, Alföld-díj, Visegrádi Díj, Angelus Közép-Európai Irodalmi Díj.